

TOIM.
KAARINA AITAMURTO,
ELINA KAHLA & JUSSI LASSILA

SANDARMOHISTA SKOLKOVOON

**Historia-
politiikan
pitkä varjo**

into

© Tekijät

Toimitus ja käännökset Kaarina Aitamurto, Elina Kahla ja Jussi Lassila.

into

Into Kustannus Oy
Kalevankatu 43, 00180 Helsinki
www.facebook.com/intokustannus
www.instagram.com/intokustannus
www.twitter.com/intokustannus

ISBN: 978-952-351-358-7
Paino: Dardedze holografija, Riika 2020

Sisällys

Johdanto: Professori Markku Kangaspuro
itse asiassa kuultuna ... 7

Osa I: Mitä on tehtävä? Mitä on tekeillä? ... 21

Miksi tarvitsemme uuden
näkökulman? – Markku Kivinen ... 23

Onko Venäjän aikeissa lännen
kaataminen? – Richard Sakwa ... 35

Kansallisuus ja historiapoliittika uhkina
Ukrainan sisäiselle rauhalle – Dieter Segert ... 49

Yhteiskunnallisen mielenosoituksen
symbolinen ulottuvuus – Olga Malinova ... 62

”Liberaalit” vastaan ”demokraatit”:
Neuvostoliiton jälkeisen modernisaation
aatteelliset suuntaukset – Vladimir Gel’man ... 78

Venäläisen internetin urauurtavat
naiset – Saara Ratilainen ... 95

Mediapoliittika ja median merkitys Venäjällä:
esimerkkinä Jarovaja-laki – Katja Lehtisaari ... 109

Etakratiasta meritokratiaan – menestyksen
ehdot Venäjällä vuosina 1998–2015 – Jouko Nikula ... 117

Osa II: Historian pitkä varjo ... 131

Kansakunta ja maailmanhenki Hegelin ja Snellmanin ajattelussa – Vesa Oittinen ... 133

Trifon Petsamolainen: arktinen rauhanrakentaja? – Elina Kahla ... 145

Monikulttuurisuus, laki ja rankaiseminen Venäjän imperiumissa – Larisa Kangaspuro ... 157

Liberaalidemokraattinen näkökulma Venäjän hallinnon historiaan – Anna-Liisa Heusala ... 170

Toisen maailmansodan muisto venäläisessä provinssimediassa (Novgorod ja Murmansk) – Tatiana Zhurzhenko ... 181

Euraasian kuvitteelliset maantieteet: käsitehistoria, (geo)politiikka ja Venäjän tutkimus – Sanna Turoma ... 196

Kollektiivinen turvallisuus, puolueettomuus ja liittoutuminen: Suomi Neuvostoliiton reunavaltiohistoriassa 1920-luvulla – Aappo Kähönen ... 211

Neuvostoliitto ja kylmän sodan muuttuva kuva – Sari Autio-Saraso ... 231

Itäisen Euroopan tutkimuksen poliittisuus ja Venäjä – Katalin Miklossy ... 245

Poliittisen muistin poetiikkaa – konseptualismi eilen ja tänään – Tomi Huttunen ja Mika Pylsy ... 260

Jäniksenpolkuja – Lauri Luoto sovettikirjailijana – Mikko Ylikangas ... 274

Kirjan tekijät ... 290

Tabula gratulatoria ... 294

Viitteet ... 298

Lähteet ... 312

KAARINA AITAMURTO JA JUSSI LASSILA

Professori Markku Kangaspuro itse asiassa kuultuna

Miten päädyit tutkijaksi ja kiinnostuit Venäjästä?

Aloittaessani opiskelua Joensuun yliopistossa mielessä oli ajatus tutkijanurasta, mutta elämä toi rinnalle myös muita asioita. Minun tapauksessani oli onni, että opiskelin pitkän kaavan kautta. Gradussa käsittelin Suomen 1920–1930-lukujen historiaa sisällissodan hävinneiden näkökulmasta. Tällainen lähestymistapa teki 1980-luvulla vasta tuloaan Suomen poliittisen historian tutkimukseen. Vallitseva, yksioikoinen kertomushan oli, että Suomi oli demokratia ja Suomessa demokratia turvattiin. Tämä on tietysti totta, mutta hävinneiden historia ja kohtalot olivat jääneet varjoon. Meillä oli innokas ja kunnianhimoinen opiskelijaporukka, joka halusi kyseenalaistaa kansallista kertomusta tuomalla siihen mukaan myös hävinneiden äänen. Moni lähti tutkimaan sekä legaalien että maanalaisen ja kielletyn työväenliikkeen ja vasemmiston historiaa. Siinä oli sellaista kiinnostavaa jännitettä valtavirran historian ja uuden näkökulman hakemisen välillä.

Aineistoja oli kerätty työväenliikkeen arkistoihin. Pääteesi oli tuolloin, että punaisten Suomen perillisten historia oli isänmaan petturien historiaa, Neuvostoliitosta ohjattua toimintaa. Meille ja nuoremmille historiantutkijoille oli selvää, että ei tämä nyt ihan näin yksinkertaista ollut. Kiinnostuin Neuvostoliiton maanalaisten kontaktien ja sieltä

kokeellisten hörhöjen kanssa; yksityisen ja julkisen kommunikaation välillä ei ollut eroa. Tässä sekamelskassa nähtiin Runetin tärkein arvo ja rikkaus, ja näistä ominaisuuksista esimerkiksi Lialina sai inspiraation uraauurtavalle internet-taiteelleen.

Tässä artikkelissa kuljettamallani feministisellä luennallani Runetin tarinasta, tai Runetia kuvaavista erilaisista tarinoista, haluan ennen kaikkea osoittaa, että on tarpeellista miettiä myös erilaisiin tietolähteisiin nojautuen sitä, kuinka tarinoita kehystetään ja millaisia rooleja erilaisten kehysten sisällä on mahdollista ottaa. Näyttäisi siltä, että tällä hetkellä vakiintumassa olevat tarinat ovat sellaisia, joissa Runet selitetään nuoruuttaan muistelevien kaverusten taidetta tekevän sikailuyhteisön, kapitalistisen ”ryysyistä rikkauksiin” -menestystarinan tai sortovaltaa uhmaavien ja vallan houkutuksille antautuvien yksilöiden välisen ”titaanien taistelun” merkityskenttien kautta. Tällaisilla tavoilla kehystää erilaisia kehityskulkuja ja luoda niistä tarinoita on myös kulttuurisesti vakiintuneita sukupuolittuneita tapoja esittää toimijuutta ja yhteisöllisyyttä: nonkonformistinen alakulttuurin, suurpääoma ja vapaustaistelu ovat kulttuurisesti merkittäviä, läpi vuosisatojen uusintettuja symbolisia rakennelmia, jotka on koodattu miestoimijuudella. Naiset ovat tästäkin huolimatta olleet aikaisista vaiheista saakka tekemässä Runetia niin sisällöntuottajina, käyttäjinä, keskustelijoina kuin myös pioneereina, jotka toimivat nimenomaan teknologian ja kokeellisen ilmaisun rajapinnalla. On aika alkaa kertoa Runetin tarinaa myös heidän näkökulmastaan.

KATJA LEHTISAARI

Mediapolitiikka ja median merkitys Venäjällä: esimerkkinä Jarovaja-laki

Viime vuosien muutokset media- ja viestintäpolitiikassa ja sääntelyssä Venäjällä ovat herättäneet kysymyksiä muun muassa viestinnän turvallisuudesta ja yksityisyyden suojasta. Yksi uusimpia tapauksia on niin kutsuttu Jarovaja-laki, joka tuli voimaan vuonna 2016. Itse asiassa Jarovaja-lailla viitataan useampaan lakiin kerralla tehtyihin muutoksiin. Muutokset koskevat esimerkiksi viestintäkanavien valvontaa, yksityisyyttä ja anonymiteettiä, ja ne vaikuttavat näin kansalaisten viestinnällisiin oikeuksiin¹. Lakimuutosten vuoksi teleoperaattorien on pidettävä kaikki viestintä tallessa kuuden kuukauden ja metadata kolmen vuoden ajan. Internet-operaattoreilla on samankaltaiset vaatimukset, ja niiden pitäisi antaa tarvittaessa myös suojattu data turvallisuuspalveluiden käyttöön. Tässä artikkelissa tarkastelen tarkemmin, miltä tämän lainsäädäntöprosessin kulku näytti julkisuudessa.

Media- ja viestintäpolitiikka viittaa joukkoviestinnän ja median sääntelyyn. Siinä valtiot ovat yhä pääasiallisia toimijoita². Viitataan tässä yhteydessä mediapolitiikka-termillä Venäjän valtiollisten ja ei-valtiollisten toimijoiden poliittisiin strategioihin joukkoviestinnän ja median osalta. Valtiotason mediapolitiikkaa ovat määritelleet esimerkiksi Daniel Chandler ja Rod Munday³, joiden mukaan se sisältää sääntelyn ja valtion vision median roolista talous- ja kulttuuripolitiik-

kan alueella. Media- ja viestintäpolitiikka vaikuttaa myös kansalaisten viestinnällisiin oikeuksiin, kuten pääsyyn informaation lähteille ja yksityisyyteen⁴. Julkisessa keskustelussa mediapolitiikka kytkeytyy moniin asioihin median omistuksesta teknologiaan, kuten tietoverkkojen valvontaan ja radiotaajuuksien jakamiseen toimijoille, ja median sisältöjä koskevista kysymyksistä pääsyyn median äärelle⁵. Laajasti ottaen mediapolitiikassa etsitään siis tasapainoa kahdenlaisten tavoitteiden välillä – toiset tavoitteet liittyvät kulttuuriin, yhteiskuntaan ja demokratiaan ja toiset taloudelliseen ja teollisuudenalan kilpailuun⁶. Näinä nopean muutoksen ja mediateknologioiden yhdistymisen aikoina media- ja viestintäpolitiikka onkin haasteiden edessä, koska aiemmin mediapolitiikkaa on tyypillisesti suunniteltu ja kohdistettu tiettyihin viestinnän kanaviin tai asioihin⁷. Robert Picardin ja Victor Pickardin⁸ mukaan aika on ajanut tästä käsittelytavasta ohi.

Erilaisten media- ja viestintäpolitiikkaa koskevien tavoitteiden tasapainon saavuttaminen on Venäjälle suuri haaste, koska valtiolla on perinteisesti ollut suuri rooli media-alalla⁹. Tutkimusten mukaan haasteita luovat myös sääntelyn ennakoimattomuus¹⁰ ja paikoin hyvin nopeat päätöksentekoprosessit¹¹.

Tarkastelen seuraavaksi venäläisen media- ja viestintäpolitiikan muotoutumista sellaisena kuin se näkyy julkisessa keskustelussa käyttäen esimerkkinä Jarovaja-lain tapausta. Kysymykset informaatio- ja viestintäturvallisuudesta ja yksityisyydestä ovat keskeisiä tiedonvälityksen ja informaation kulun siirtyessä yhä enemmän digitaalisiin verkostoihin ja alustoille. Käytän analyysissä apuna virtausten tarkastelun näkökulmaa, jonka keskiössä ovat prosessiin vaikuttavat yksilöt ja ryhmät¹². Virtausmallissa (*multiple streams*) politiikkaprosesseissa nähdään olevan yhtä aikaa meneillään useita rinnakkaisia tapahtumasarjoja, virtauksia. Nämä voivat edetä samaan tahtiin tai olla eri vaiheissa, ja paikoin eri virtausten toimijat ja ideat kohtaavat toisensa. Kingdonin malli nimeää kolme virtausta, jotka ovat ongelmien ja asiakysymysten virtaus (*problem stream*), poliittisen ajattelun ja toiminnan virtaus

(*policy stream*) sekä sääntelyn ja käytäntöjen muotoutumisen virtaus (*politics stream*)¹³. Ongelmien ja asiakysymysten virtaus viittaa tapahtumiin, joissa määrittyy, mitkä asiat nähdään ratkaisua vaativiksi. Poliittisen ajattelun ja toiminnan virtaus viittaa erilaisten ratkaisuvaihtoehtojen tuottamiseen. Sääntelyn ja käytäntöjen muotoutumisen virtaus tarkoittaa päätöksenteon ja toimeenpanon vaihetta, esimerkiksi vaaleja, lakimuutosten hyväksymistä tai päättäjien vaihtumista. Niin sanottu mahdollisuuksien ikkuna, jolloin muutokset ovat mahdollisia, avautuu, kun eri virtaukset kohtaavat. Mahdollisuuksien ikkunan avautumisen perusvaatimuksena on, että käsittelyä vaativa ongelma on tunnistettu, että sille on olemassa ratkaisumahdollisuus ja että poliittinen ilmapiiri suosii muutosta¹⁴. Kingdonin virtausmallia on toistaiseksi käytetty melko vähän viestintäpolitiikan tutkimuksessa¹⁵. Käytän mallia apuna käsitellessäni sitä, miten Jarovaja-lain käsittely ja toimeenpano näkyivät Venäjällä julkisuudessa. Käytän aineistona Integrum-tietokantaa, jossa on tuhansia medialähteitä. Tarkastelen, millaista keskustelua media- ja viestintäpolitiikasta Jarovaja-laki herätti mediassa ja ketkä olivat äänessä näissä keskusteluissa.

Media- ja viestintäpolitiikan piirteitä Venäjällä

Median toimintavapauteen vaikuttavat Venäjällä monet lait ja säännökset, joista monet koskevat myös muita aloja kuin mediaa (esimerkiksi terrorisminvastainen lainsäädäntö). Valtion kontrolli näkyy esimerkiksi omistusrakenteissa ja monien mediatalojen omistajien ja poliittisen johdon läheisissä suhteissa¹⁶. Jonathan Becker¹⁷ kuvaa Venäjää neoautoritaariseksi järjestelmäksi, jossa kontrollista huolimatta löytyy mediapluralismia ja valtion linjalle vastakkaisiakin näkemyksiä esittävää yksityistä mediaa. Jopa valtion tv-kanavilla esiintyy välillä vaihtoehtoisia ääniä¹⁸.

Venäjän mediaan vaikuttaa vahvasti vallan ja mediaomistuksen keskittyminen, mutta tilanne vaihtelee sektoreittain. John Dunn¹⁹ on kutsunut Venäjän mediaa kahden kerroksen kahtiajakautuneeksi systeemiksi, jossa televisiota kontrolloidaan eniten ja muu media, kuten internet, ovat

vapaampia²⁰. Kuitenkin siinä tapauksessa, että verkkojulkaisu on rekisteröity joukkoviestimeksi, sitä koskevat medialaki ja muut mediaan liittyvät säännökset²¹. Internetillä on tärkeä rooli julkisessa keskustelussa, sillä sosiaalisen median alustat, kuten blogipalvelu ZhivoiZhurnal, V Kontakte, Facebook ja Twitter, ovat tarjonneet paikan julkaista oppositiohenkisiä näkemyksiä ja vallanpitäjien kritiikkiä²². Ne ovat myös toimineet poliittisen mobilisaation alustoina. Samalla kun internet on tarjonnut kanavan monenlaisten vaihtoehtoisten näkemysten esittämiseen, myös vallanpitäjät, heitä tukevat ihmiset ja esimerkiksi ortodoksinen kirkko toimivat verkossa omien sanomiensa välittämiseksi²³.

Internetin sääntelyssä on tapahtunut 2000-luvun Venäjällä paljon. Voimassa oli esimerkiksi vuosina 2014–2017 laki, jonka mukaan lukijamäärällä mitattuna suosittujen bloginpitäjien oli rekisteröidyttävä tiedotusvälineeksi. Viestintäalan rekisteriviranomainen Roskomnadzor sai 2010-luvulla oikeudet laittaa internetsivuja niin sanotulle mustalle listalle tai blokata niitä. Lasten informaatioturvallisuutta ja ekstremismin vastaisia toimia koskevat lait vaikuttavat nekin internetissä julkaisemiseen. Myös informaatioturvallisuutta koskeva doktriini vaikuttaa mediaan, ja doktriinin vuodelta 2016 olevassa uusimmassa versiossa kiinnitetään erityistä huomiota tietoverkkoihin.

Jarovaja-laki mediassa

Jarovaja-laki viittaa kahteen Venäjän federaation lakiin, jotka hyväksyttiin 6. heinäkuuta 2016. Duuman edustaja Irina Jarovaja ja Federation Councilin senaattori Viktor Ozerov olivat tehneet lakialoitteen, jonka tavoitteena oli parantaa maan kykyä taistella terrorismia vastaan. Lakialoitteesta seurasi kaksi lakia (374-FZ ja 375-FZ), joilla muutettiin useita muita lakeja. Tähän lakipakettiin viitataan mediassa usein Jarovaja-lakina tai Jarovaja-pakettina. Suurin osa lakimuutoksista tuli voimaan 20. heinäkuuta 2016, osa myöhemmin.

Lakipaketti muutti monia säännöksiä, mutta eniten keskustelua nousi tele- ja internet-operaattorien velvollisuudesta tallentaa dataa ja

antaa viranomaisille tarvittaessa pääsy siihen. Tämä säännös tuli voimaan heinäkuussa 2018, ja sen mukaan tele- ja internet-operaattoreiden tulisi tallentaa ja säilyttää kaikki viestinnän sisältö ja metadata eli tunnistetiedot tietyn aikaa. Data myös pitäisi säilyttää Venäjällä. Lain alkuperäisen version mukaan esimerkiksi internet-operaattorien olisi tullut säilyttää tunnistetiedot vuoden ajan, mutta aikamääriä lyhennettiin myöhemmin. Jarovaja-laki herätti paljon huomiota Venäjän mediassa vuonna 2016 ja nosti esiin monia ongelmallisia kohtia lakipaketista. Onkin mahdollista, että julkinen keskustelu myös vaikutti lakiin myöhemmin tehtyihin muutoksiin.

Tutkimusaineisto koostuu venäläisessä mediassa vuosina 2016–2017 julkaistusta jutuista²⁴. Aineisto on kerätty Integrum-tietokannasta, joka sisältää lähes kaikkien venäläisten sanomalehtien arkistot, uutistoimistojen ja keskeisten verkkojulkaisujen juttuja sekä tv- ja radio-ohjelmien litterointeja.

Jarovaja-laista keskusteltiin mediassa etenkin heinäkuussa 2016. Käsitteitä Jarovaja-laki (*zakon Jarovoi*) ja Jarovaja-paketti (*paket Jarovoi*) alettiin käyttää keväällä, minkä jälkeen niiden esiintymät kasvoivat nopeasti kesää kohti. Heinäkuun jälkeen keskustelu näillä käsitteillä laimeni. Virtausmallin käsitteillä ilmaisten on huomattavissa eri virtausten eriaikaisuus. Ongelmanmäärittelyn virtaus tuli julkisuuteen huhtikuussa 2016, kun lainvalmistelusta tiedotettiin julkisesti. Poliittisten päätösten virtaus kulki taustakeskustelujen edellä, ainakin jos katsotaan, miten lainvalmistelu näkyi julkisuudessa. Poliittisten päätösten aikaikkuna oli melko lyhyt: lakialoite rekisteröitiin 7. huhtikuuta ja saatettiin voimaan presidentin allekirjoituksella 6. heinäkuuta. Poliittisen keskustelun virtaus näkyi julkisuudessa suuremmin vasta kesäkuussa mutta jatkui pitkään lain allekirjoituksen jälkeenkin.

Ketkä sitten olivat tyypillisiä toimijoita, ja mitä aiheita tuotiin esiin julkisessa keskustelussa? Seuraavassa käsittelen valtakunnallista lehdistöä, uutistoimistoja ja keskeisiä internetsivustoja heinäkuun 2016 osalta. Tuolta ajalta Jarovaja-laki-aiheinen haku tuotti 1 828 osumaa

766 julkaisusta. Otin lähempään tarkasteluun näistä joka kymmenennen eli 184 juttua. Osa aineistosta oli lainauksia muista julkaisuista.

Tyypillisiä toimijaryhmiä olivat valtionhallinnon, puolueiden ja yhteiskunnallisten liikkeiden ja yritys-elämän edustajat. Valtiollisista toimijoista viestintäministeriö kommentoi lakipakettia aktiivisesti, etenkin sen hyväksymispäivänä. Muita näkyviä ministeriöitä olivat liikenneministeriö ja talouskehityksen ministeriö. Venäjän posti oli myös paljon esillä, koskihan osa ehdotetuista muutoksista myös postin toimintaa, kuten pakettien entistä laajempaa läpivalaisua.

Mediassa nousi lakipakettiin liittyen esille monenlaisia aiheita. Keskustelussa oli muun muassa lakien vastaavuus perustuslain kanssa, uskonnollisten ryhmien oikeudet, verkkoviestinnän yksityisyyden suoja ja teleoperaattorien hinnoittelupolitiikka. Teleoperaattorit itse nostivat esiin kysymyksen lakien teknisestä toteutuksesta – datakeskusten silloinen kapasiteetti ei olisi riittänyt. Informaatioturvallisuuden ja yksityisyyden suojan teemat jäivät melko vähäisiksi, kun taloudelliset ja teknologiakysymykset olivat eniten esillä.

Heinäkuun mittaan pääteemat vaihtelivat. 7. heinäkuuta uutisia aiheesta hallitsi tieto siitä, että presidentti oli allekirjoittanut lakipaketin edellisenä päivänä. Paljon keskustelua oli siitä, paljonko uudistukset maksaisivat tele- ja internet-operaattoreille ja mitä se merkitsisi palveluiden kuluttajahinnoille. Muutamien päivien kuluttua näkyväksi aiheeksi nousi myös postilähetysten mahdollinen hinnannousu. Internetissä jaettiin kahta vetoomusta lakia vastaan, ja uutisten mukaan 14. heinäkuussa niillä oli yhteensä yli 600 000 allekirjoittajaa²⁵. Lakia vastustettiin uutisten perusteella monissa kaupungeissa. Presidentin tiedottaja Dmitri Peskov piti kansalaisten ja operaattorien vastustusta perusteettomana ylireagointina ja vakuutteli, että lakien toimeenpanosta käydään keskusteluja yhdessä operaattorien kanssa²⁶. Heinäkuun puolivälissä itse presidentti Vladimir Putin ilmoitti, että venäläisen teollisuuden tulisi alkaa tuottaa datakeskuskapasiteettia²⁷.

Irina Jarovaja itse oli vähän esillä tarkastellussa media-aineistossa

– yhdessä harvoista esiintymisistään hän ilmoitti, ettei vähään aikaan esittäisi uusia lakiprojekteja²⁸. Kaikkineen julkinen keskustelu eteni niin, että heinäkuun lopulla nähtiin lainsäätäjien olevan valmiita tekemään joitakin muutoksia lakeihin. Viestintäministeri Nikolai Nikiforov ilmoitti, että lakeihin tehdään tarvittaessa jatkuvasti muutoksia ja että tärkeää olisi estää hintojen nousu ja teollisuudenalan vahingoittaminen²⁹.

Mediamaisemasta syntyy vaikutelma, että kun oppositiopoliitikot ja järjestöt yrittivät nostaa esiin viestinnällisiä oikeuksia, valtiotoimijat ja yritysmaailma pitivät puheen teknologiassa ja taloudessa. Julkisen keskustelun fokus oli konkreettisissa muutoksissa ja talousvaikutuksissa, kun taas media- ja viestintäpolitiikan periaatteista käytiin vähän keskustelua.

Lopuksi

Jarovaja-laista Venäjän mediassa käyty keskustelu osoittaa, että valtiotoimijat ja suuryritykset hallitsivat kenttää. Lain täytäntöönpanoon liittyvät tekniset seikat ja taloudelliset seuraukset, mukaan lukien operaattoreille koituvat kustannukset ja kuluttajahintojen mahdolliset nousupaineet, olivat keskeisiä asioita. Oppositio ja kansalaistoimijat toivat esiin kritiikkiä, joka koski muun muassa yksityisyyden suojaa ja sitä, vastaako uusi lainsäädäntö perustuslakia. Mielenilmauksia suunniteltiin, järjestettiin ja kiellettiin eri puolilla maata.

Lakipaketin sisältönä oli suuria muutoksia olemassa olevaan lainsäädäntöön, mikä teki siitä näkyvän julkisen keskustelun kohteen. Pääsy verkkoihin, nimenomaan teknologian ja talouden kysymyksenä, oli pinnalla. Mielenkiintoisesti vastaava aspekti on Venäjällä korostunut myös informaatioyhteiskuntaa koskevassa keskustelussa³⁰. Jarovaja-laista käyty debatti toi kuitenkin esiin myös valvontaa ja itse-sensuuria koskevia kysymyksiä.

Analyysi näyttää, että keskusteluun julkisuudessa osallistui lukuisia toimijoita. Se kuvastanee yleistä trendiä, jossa ei-valtiolliset toimijat pyrkivät vaikuttamaan politiikkojen muotoutumiseen digiaikana³¹. Toi-

mijoiden suuri määrä antaa vaikutelman, että näillä olisi myös mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon. Kuitenkin tässä tapauksessa lakipaketti oli jo hyväksytty ennen kuin vilkkain keskustelu syntyi, jolloin mahdollisuutena oli lähinnä saada aikaan pienempiä jälkikäteismuutoksia ja muutoksia toimeenpanon aikatauluun. Tällaisia muutoksia myös tapahtui; toki on vaikea sanoa, miten paljon siihen vaikutti julkinen keskustelu ja mikä oli piilossa julkisuudelta käytyjen neuvottelujen osuus.

Virtausmallin käsitteillä ilmaisten ongelmien ja asiakysymysten virtauksessa keskeistä oli lakipaketin identifioituminen Irina Jarovajaan. Hän oli kuitenkin vain pienessä roolissa lain hyväksymistä seuranneessa julkisessa keskustelussa. Mielenkiintoista on myös eri virtausten eriaikaisuus. Virtausten kohtaamisista eli aikaikkunoista, joissa keskinäistä vaikuttamista tapahtuisi, on vaikea ennakoita. Poliittisen ajattelun ja toiminnan virtauksessa, jota julkinen keskustelu tässä analyysissä edustaa, media ei keskittynyt niinkään politiikkaprosessin avaamiseen vaan yksittäisiin lainkohtiin ja niistä nousseisiin teemoihin, kuten hinnoitteluun tai teknologiseen kapasiteettiin. Sääntelyn ja käytäntöjen muotoutumisen virtaus eteni tässä tapauksessa hyvin nopeasti, koska se tapahtui paljolti jo ennen julkisen keskustelun ryöppyä.

Onko tämän analyysin pohjalta mahdollista tunnistaa Venäjän media- ja viestintäpolitiikan erityispiirteitä? Ainakin jossakin määrin näyttää siltä, että eri toimijat voivat vaikuttaa lakiin vielä senkin jälkeen, kun presidentti on sen allekirjoituksellaan hyväksynyt. Sitä edeltävässä lainsäädäntöprosessissa näytettiin etenevän valtiojohtoisesti, ja muiden toimijoiden tulo kentälle lisääntyi vasta lain hyväksymisen aikoihin. Julkinen keskustelu jatkui aktiivisena kuukausia heinäkuisen allekirjoittamisen jälkeen, mikä näyttää ainakin sen, miten monet tahot Venäjälläkin osallistuvat lainsäädäntöprosessiin tai ainakin näyttävät aktiivisuuttaan osallistua siihen.

Teksti perustuu artikkeliini "Formation of Media Policy in Russia: The Case of the Iarovaia Law"³².

JOUKO NIKULA

Etakratiasta meritokratiaan – menestyksen ehdot Venäjällä vuosina 1998–2015

Johdanto

Stereotypian mukaan venäläisiä kuvastaa kaksi yhteistä piirrettä, jotka määrittelevät heidän ominaisuuksiaan ja selittävät vaikeuksia muuttaa Venäjä osaksi "normaalia demokraattista markkinataloutta": taipumus kollektivistiseen ajatteluun ja valtioriippuvuuteen. Kollektivistinen ajattelu näkyy työkollektiivin ja perheen merkityksen korostamisena sekä joidenkin nationalismin piirteiden tukemisena. Valtio-riippuvuus näkyy heikkona yrittäjyyden kehityksenä sekä vaatimukse-
na valtion vahvalle roolille taloudessa ja valtion tarjoamille sosiaalisille palveluille.

Äärimmäisissä versioissa venäläiset näyttävät oblomovilaisuuden ruumiillistumina, luontaisesti passiivisina haaveilijoina, jotka eivät välitä sosiaalisista ongelmista, moraalista rappiosta tai laittomuuksista. Vladimir Magunin ja Maksim Rudnevin mielestä "verrattuna useimpien muiden Euroopan maiden ihmisiin nykyinen venäläinen ihminen arvostaa suuresti turvallisuutta ja vahvan valtion tarjoamaa suojaa ja on vähemmän sitoutunut sellaisiin arvoihin kuin

- 19 Goralik 2017.
- 20 Lialina 1996a. Alkuperäinen teksti englanniksi: *My Boyfriend came back from the war. After dinner they left us alone.*
- 21 Lialina 1996b.
- 22 Hän muun muassa perusti ensimmäisten joukossa verkkogallerian telepotracija.com, joka toimii myös hänen henkilökohtaisena kotisivunaan, ja digitaalisen elokuva-arkiston.
- 23 Geocities oli 1990-luvun lopussa maailman kolmanneksi vierailluin sivusto ja suosituin palvelu, jolla yksittäiset ihmiset tekivät henkilökohtaisia nettisivujaan. Yahoo osti Geocities-palvelun vuonna 1999 ja ilmoitti sen sulkemisesta vuonna 2009. Ks. www.archiveam.org/index.php?title=GeoCities
- 24 Lialina 2019.

Mediapolitiikka ja median merkitys Venäjällä: esimerkkinä Jarovaja-laki

- 1 Ks. esim. Horowitz ym. 2019.
- 2 Flew, Iosifidis & Steemers 2016.
- 3 Chandler & Munday 2016.
- 4 Nieminen 2016; Horowitz ym. 2019.
- 5 Chandler & Munday 2016.
- 6 Michalis 2014, 128.
- 7 Picard & Pickard 2017.
- 8 Picard & Pickard 2017.
- 9 Vartanova 2015, 139.
- 10 Jackson 2016.
- 11 Chaisty 2014.
- 12 Kingdon 2003; Jääsaari 2015, 78.
- 13 Kingdon 2003.
- 14 Kingdon 2003.
- 15 Herzog & Karppinen 2014.
- 16 Becker 2018, 62.
- 17 Becker 2018.
- 18 Hutchings & Tolz 2015.
- 19 Dunn 2014, 1425.
- 20 Ks. myös Oates 2007; Toepfl 2014.
- 21 Alén-Savikko ym. 2018, 117.
- 22 Lehtisaari 2017, 166.
- 23 Strukov 2016; Staehle 2019; Zvereva 2019.
- 24 Kiitos Roosa Rytköselle avusta aineistonkeruussa.
- 25 Gazeta.ru 2016.
- 26 Yoki.ru 2016.
- 27 GTRK Slavia 2016.
- 28 Lenta.ru 2016.
- 29 Gipp 2016.
- 30 Lehtisaari 2017.
- 31 Pohle, Hösl & Kniep 2016.
- 32 Lehtisaari 2019.

Etakratiasta meritokratiaan – menestyksen ehdot Venäjällä vuosina 1998–2015

- 1 Magun & Rudnev 2013, 14.
- 2 Williams 1958, 331.
- 3 Littler 2018.
- 4 Esimerkiksi Jari Sarasvuon *Sisäinen sankari* (1996) pyrkii olemaan opas henkilökohtaiseen muutokseen, rajattomien mahdollisuuksien toteuttamiseen, menestykseen ja onnelliseksi tulemiseen. Ääriesimerkki tällaisesta individualismista on tietysti Ayn Randin ajattelu – ks. esimerkiksi *Kun maailma järkkyy* (2017).
- 5 Hyvän kuvauksen tällaisesta yrittäjyydestä antaa Ken Loachin elokuva *Kiitos tilauksestasi* (2019).
- 6 Radaev & Shkaratan 1992, 302.
- 7 Emt.
- 8 The Moscow Times 4/2015; Open Democracy Russia, 6/2019.
- 9 Shkaratan & Yastrebov 2010.
- 10 Shkaratan & Yastrebov 2010, 3.
- 11 Kordonsky 2016.
- 12 Epäviralliset tavaroiden tai palvelusten vaihtosuhteet, niin sanottu hyvä veli -järjestelmä.
- 13 Ks. mm. Aleksej Naval'nyi: esim. On vam ne Dimon -video, jolla on yli 36 miljoonaa katselukertaa marraskuussa 2020, www.youtube.com/watch?v=qrwIk7_GF9g
- 14 Menestystekijöitä on kysytty kolmessa Social Distinctions in Modern Russia -surveyssa. Taulukossa listatur menestystekijät ovat yleisesti käytettyjä mittareita, joilla pärjäämistä on tutkittu useissa läntisen Euroopan maissa mutta myös Venäjällä (ks. Blom 2002 ja 2011).
- 15 Blom 2002, 112.
- 16 Ks. Heikkilä 2014.
- 17 Ks. www.transparency.org/country/RUS. Korruptioindeksi sijoittaa maita sen perusteella, kuinka korruptoitunut maan julkinen sektori on asiantuntijoiden ja yritysjohtajien mielestä. Se on yhdistelmäindeksi, ja se perustuu 13 erilaiseen tutkimukseen ja arviointeihin.
- 18 Chernysh 2020.
- 19 Mastikova 2020.
- 20 Tähän viittaa Venäjän perustuslakiuudistus, jossa nollaamalla Putinin presidenttikaudet taataan vallitseva tilanne ja olemassa olevat valtarakenteet. Kuvaava on duuman puheenjohtajan Volodinin lausunto, jonka mukaan Venäjän tärkein kilpailuetu ei ole öljy vaan presidentti Putin (*The Moscow Times* 12. maaliskuuta 2020).

Kansakunta ja maailmanhenki Hegelin ja Snellmanin ajattelussa

- 1 Palmgren 1948.
- 2 Popper 1974.
- 3 Ks. esim. Losurdo 1989, 424. Losurdon mukaan Sadovon taistelun jälkeen vuonna 1866 Michelet tuki Bismarckia täydellisesti (s. 421). David Friedrich Straussin, *Das Leben Jesu* -teoksellaan (1864) aikoinaan suurta huomiota herättäneen kirjoittajan, näkemyksissä on havaittavissa samantapaista kehitystä (ks. esim. s. 414).
- 4 Hegel 1999, § 279 A.
- 5 Hegel 1848, 49, "In der Weltgeschichte kann nur von Völkern die Rede seyn, welche einen Staat bilden."
- 6 Hegel 1848, 49, "...aller Werth, den der Mensch hat, alle geistige Wirklichkeit, er allein durch den Staat har".
- 7 Hegel 1999, § 258, "Es ist der Gang Gottes in der Welt, dass der Staat ist."
- 8 Hegel 1848, 24.
- 9 Hegel 1848, 89.